

належать до кращих витворів художнього литва Угорщини і Закарпаття XIX ст. А знамениті шахові фігурки (1860) були удостоєні премії золотої медалі на виставці у Відні у 1873 році.

З перерахованих творів Шоссела помітно вирізняються погруддя Кароля і Кароліни Шенборнів з колекції Закарпатського краєзнавчого музею, виконані близько середини 50-х років XIX ст. Дослідник пам'яток художнього литва Л. Пустої висловлює думку, що всі ці вироби виготовлялись майстром на замовлення. Крім того, є відомості про другу пару таких скульптур, які відрізняються від вищезазначених. Вони знаходяться у музеї декоративно-прикладного мистецтва м. Будапешта. У колекції Закарпатського краєзнавчого музею є й інші твори художнього литва, малої пластичної форми, виконаних на металообробних заводах краю. Серед них чорнильниця, прикрашена орнаментом у вигляді листків липи, попільниці із зображенням фігурки коня, сидячого карлика, дикого кабана, та ряд інших. Названі мистецькі твори були відлиті на Кобилецько-Полянському заводі наприкінці XIX ст. Треба зазначити, що після смерті А. Шоссела виробництво творів художнього литва на Шелестівському і Фридешивському заводах зазнало занепаду. Але за моделями Вілашека і Шоссела ще довгий час виготовлялися вироби художнього і декоративно-прикладного литва на металообробних заводах краю.

Висновки і перспективи. Аналіз фахової літератури, систематизація й узагальнення фактологічного матеріалу, архівних і документальних джерел, а також фольклорних даних засвідчують, що художнє литво, як важливий засіб естетичного формування свідомості людей, відіграв помітну роль у розвитку декоративно-прикладного мистецтва Закарпаття. Кращі досягнення творчості литва з металу, насамперед, декор грубок, малої та монументальної пластики XIX – початку XX ст., демонструють високий виконавський рівень закарпатських ливарників, які творчо поєднували місцеві традиції литва з художніми особливостями, що народжувалися в західноєвропейській художній культурі. Розв'язання поставлених у праці завдань дає можливість сформулювати важливу роль литва та їх виконавців майстрів-ливарників, скульпторів у загальному розвитку декоративно-прикладного мистецтва Закарпаття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фонди ЗКМ (ФЗКМ). Інвентарний номер (III): Арх. – 191, 1-2589, 3068, 2653.
2. Sas A. Ehy Karpati latifundium a hubed vilag alkonyan. – Bratislava, 1955. – S. 57.
3. Фленько Г. Закарпатський Геракл // Закарпатська правда. – 1985. – 23 лютого.
4. Guzej J. Humenne a okolie. – Kosice, 1972. – S.66
5. Пітенберд Я. Міські і містечкові герби краю // Новини Закарпаття. – 1991. – № 75-76. – 20 квітня.
6. Pusctai L. Vaguar ontot tvasmuvesseg. – Budapest, 1978. – S. 144.
7. Філіп П. Свідки творчого генія // Закарпатська правда. – 1980. – С. 25.
8. Pusctai L. Vaguar ontot tvasmuvesseg. – Budapest, 1978. – С. 11-128.
9. ФЗКМ. III: 1-2696, 2699, 2703, 3255.

УДК 7.071.1: 738 (477.83)

Тетяна ШПОНТАК,
викладач ЗХІ, аспірантка ЛНАМ,
м. Ужгород, Україна

ТАРАС ЛЕВКІВ – ПЕРШИЙ ПРЕДСТАВНИК ЛЬВІВСЬКОЇ КЕРАМІКИ НА МІЖНАРОДНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СИМПОЗИУМАХ

Шпонтак Т. М. Тарас Левків – перший представник львівської кераміки на міжнародних європейських симпозиумах. У статті йдеться про відомого українського кераміка Тараса Левківа, здобутки якого визнані на найвищому рівні в колишньому СРСР і за кордоном. В 1972 р. він стає першим представником від України на III-ому міжнародному біенале у Валлорисі (Франція). Згодом його твори успішно експонуються в Італії, Німеччині, Франції.

Ключові слова: Тарас Левків, художня кераміка, Львів, Україна, міжнародні виставки.

Шпонтак Т. М. Тарас Левків – первый представитель львовской керамики на международных европейских симпозиумах. В статье идет речь о известном украинском керамике Тарасе Левкиве, достижения которого признаны на наивысшем уровне в когдашнем СССР и за границей. В 1972 г. он стал первым представителем от Украины на III-м международном биенале во Валлорисе (Франция). Потом его произведения успешно экспонируются в Италии, Германии, Франции.

Ключовые слова: Тарас Левків, художественная керамика, Львов, Украина, международные выставки.

Shpontak Tetyana. Taras Levkiv – the first representative of the from Lviv in international European ceramics workshops.

Background. In recent years, there has been an increasing interest in learning ceramics. This article describes the famous Ukrainian ceramist Taras Levkiv, whose achievements are recognized at the highest national and international levels.

Objectives. The objectives of this study are to determine a spring base that light up and analyse creation of the Ukrainian artists - ceramists, including their participating in foreign competitions.

Methods. The method was been applied to the research. Scientific publications and catalogues fold the research.

Results. The results of the research support the fact that in 1972 he became the first representative of Ukraine, the III-rd International Biennial Vallauris (France).

Conclusions. We conclude that participation of the first representative from Ukraine on the European competitions for artistic ceramics became a sign. His merits in the international arena induced junior colleagues to search the own ways of development of art of the Ukrainian professional ceramics.

Keywords: Taras Levkiv, art pottery, Lviv, Ukraine, international exhibition

© Шпонтак Т., 2014

Постановка проблеми. Дослідження сучасних мистецьких процесів вимагає паралельного аналізу історичних шляхів становлення окремих ділянок творчості, зокрема, української професійної кераміки. У другій половині ХХ ст., починаючи з 1960-х років, саме тут відбуваються активні зрушення. Головним їх центром стає Львів, де у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва існує єдина спеціалізована кафедра художньої кераміки. Її випускники користуються заслуженим авторитетом, їх залучають до всесоюзних творчих груп в Дзінтарі (Латвія). Звідси найкращі композиції попадають на міжнародні конкурси художньої кераміки. Першим, хто представив львівську професійну кераміку за кордоном став Тарас Левків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Джерельну базу дослідження складають наукові праці, публікації та каталоги, що висвітлюють творчість українських художників-керамістів, в тому числі, їхню участь у зарубіжних конкурсах. Особливої уваги заслуговують наукові праці А. Ботанової, О. Голубця, В. Гудака, Т. Зіненко, О. Клименко, О. Лагутенко, С. Лупій, М. Некрасової, О. Перця, Ф. Петрякової, О. Пошивайла, З. Чегусової, Р. Шмигала, присвячені окремим аспектам становлення професійної української кераміки. Однак, питань її виходу на міжнародну арену згадані автори торкаються лише побіжно, принагідно.

Мета. Показати на прикладі творчості Т. Левківа значні потенційні можливості української професійної кераміки, з'ясувати значення і вплив міжнародних конкурсів та симпозіумів кераміки на творчість художників-керамістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наприкінці 1960 – середині 1970 рр. спостерігаємо становлення і значне піднесення симпозіумного руху майстрів художньої кераміки в Європі. Важливішу роль у розвитку європейської кераміки відіграли найбільші міжнародні конкурси в Італії (Фаєнца) та Франції (Валлорис). Вони стали основною ареною експериментальних пошуків, нових прийомів формоутворення, технік декорування та способів випалу керамічних матеріалів. Українські дослідники відзначали важливу роль інтернаціональних конкурсів в Італії та Франції, на яких викристалізувалися і формувалися основні напрямки сучасного мистецтва [4: 162–173].

У той же час, українські митці досягли значних творчих здобутків, однак в умовах тодішнього СРСР вони були ізольовані від світового простору. Тарас Левків став першим учасником від України на закордонних симпозіумах професійної кераміки. Його праці були відібрані на конкурс у Францію спеціальною, направленою з Москви комісією, за результатами роботи творчої групи в Дзінтарі (1972). Разом з тим, сам художник не отримав можливості поїхати на відкриття міжнародного конкурсу.

Шлях Т. Левківа до вершинних здобутків був тривалим. Коріння творчості кожного художника сягає дитинства, з властивим лише йому, надзвичайно щирим та емоційним сприйняттям навко-

лишнього світу. Пізнання світу майбутнього кераміста розпочалося в селі Березовиця Мала, що на Збаражщині. Тут він отримав незабутні враження, відчув таємничу красу давніх звичаїв і традицій народного мистецтва. Незнищений і немов закодований відбиток в душі юнака назавжди залишили безкінечні ряди орнаментів-символів на тканих виробках його діда, який походив сусіднього села Кобилля – відомого ткацького осередку.

У 1959 році, сповнений надій юнак, приїхав до Львова, де йому судилося жити і творити все наступне життя. «Зрадив» дитячому захопленню радіотехнікою і за порадою старших друзів вступив до Училища прикладного мистецтва ім. І. Труша. На відділі кераміки він наполегливо осягав секрети ремесла і все більше переконувався у правильності свого вибору. Ази гончарства Тарас Левків пізнавав самостійно, головним чином завдяки скрупульозному вивченню книги відомого чеського кераміста Православа Радова, з яким особисто познайомився і заприятелював уже в зрілому віці [2: 38].

Віддаючи належне таким вродженим якостям, як наполегливість і працьовитість, можемо стверджувати, що Т. Левківу до певної міри поталанило. Адже становлення його творчої особистості відбувалося в бурхливий і короткотривалий, як спалах, період національного відродження – час «шістдесятників». В умовах політичної «відлиги», львівська кераміка відіграла особливу роль: об'єднала значний творчий потенціал, який розкрився гроном непересічних індивідуальностей, сприяла збереженню засад вільної, незаангажованої творчості. Надзвичайно важливою в житті молодого митця стала зустріч з педагогом, який дав йому ключі до глибокого розуміння і зацікавленого філософського осмислення багатьох природних і мистецьких явищ, – Тарасом Драганом. З роками їхнє спілкування перетворилося в багатолітню духовну близькість і справжню дружбу.

Під час навчання у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва серед ровесників Т. Левків вирізнявся винятковою працездатністю. Наприкінці 1970 року в місті відбулася унікальна, як на той час, подія – персональна виставка студента. Представлені ним твори розкрили нові можливості давньої техніки гончарного круга. Оригінальні композиції здебільшого торкалися національної тематики, несли виразні ознаки етнографізму, виражали характерні для народного мистецтва оптимізм і гумор, які в умовах тоталітарного суспільства набирали особливого забарвлення [1: 48]. «Козак б'є в литаври», «Галицьке військо», «Троїста музика», «Чугайстер» стали немов би своєрідними символами часу. Концептуальним завершенням цього періоду можна вважати дипломну працю «Енеїда» (1971).

Наступні події суттєво вплинули на характер і напрямком творчих пошуків митця. На зміну «шелестівському» захопленню козацькою минувиною в Україну прийшла відверта реакція, політика вірнопідданства і беззастережного підпорядкування централізованим союзним структурам. На довгі роки

були припинені виставки «Львівська кераміка», які концентрували актуальні мистецькі проблеми і здобули неабияку популярність. Але саме в цей час перед керамістами відкрилися несподівані перспективи – вихід на всесоюзні і міжнародні симпозиуми художньої кераміки. На творчій базі в Дзінтарі (Латвія), куди Т. Левків потрапив першим з Львова, відбулося його знайомство з видатним, знаним і шанованим у світі, митцем і педагогом – Петерісом Мартінсоном [2: 40].

Художники з різних радянських республік легко знаходили спільні інтереси з українськими митцями-кераміками, до яких приєднувались відомі кераміки з Москви, Києва та Ленінграда. Разом вони творили композиції для конкурсного відбору авторитетних і поважних комісій, з метою участі в найпрестижніших міжнародних конкурсах художньої кераміки у Валлорисі (Франція) та Фаенці (Італія). Цей незабутній контакт переріс у взаємну приязнь, сприяв активному розширенню кругозору, швидкому пізнанню нових матеріалів і технологічних можливостей, відчуттю впевненості у власних силах.

З цього часу творчість Тараса Левіва еволюціонувала у двох напрямках, кожен з яких виражав протест проти насаджуваних в мистецтві обмежень і постулатів. Перший – представляв сміливі експерименти в ділянці вільного формотворення, офіційно забороненого в скульптурі. В своїх працях Т. Левків застосовував елементарні об'єми, які утворюються в процесі використання техніки гончарного круга, – циліндр, кулю, конус. Тодішні твори розкрили нові можливості давньої техніки гончарного круга. В цьому прослідковуються очевидні аналогії з пластичним розумінням простору, яке властиве для кубізму. Тематично композиції такого плану ув'язуються з пейзажними мотивами («Осіньні гори», «Відображення», «Високі гори», «Гірські хутори», «Захід сонця») чи природними явищами («Кульбаба», «Перевесло», «Квочка»).

Другий напрямок також свідчить про небажання художника йти на компроміси і виконувати вимоги офіційної влади, про його власні суспільно-політичні переконання, уміння втілити і, що найголовніше, донести їх до глядача в оригінальній мистецькій формі. Яскравим прикладом цих позицій є композиція «Оазис» (1977), де краплеподібний блискучий об'єм з фарфору, вкритий пишним розписом, сприймається як дорогоцінна перлина серед безплідного ґрунту пустині, відтвореного за допомогою грубих, зернистих кусків шамоту. Більш конкретні для кожного українця асоціації викликає пластика «Північне сонце» (1977). Охристо-оранжеву, блискучу кулю немов би прагнуть розчавити дві масивні півкулі, вкриті згустками білої емалі. Простими і виразними засобами автор відтворив безсилля життєдайного тепла проти суворі вічності снігів. Подібний підтекст притаманний, наприклад, композиції «Яблуна», де яскраві, розмальовані кульки розташовані поміж дерев'яними масивними «ґратами». Таке ж «подвійне» враження справляють композиції «Квіти на камені» (1975) та «Кві-

тучі пеньки» (1978). А в роботі «Вибух» (1979) барвисті «плоди» прагнуть вивільнитися з-під грубої сірої «шкаралупи» [2:41].

У 1970-х роках Т. Левківа підтримує і надає творчої наснаги постійна участь у всесоюзних творчих групах і міжнародних конкурсах кераміки. Так, у 1972 р. він став першим представником від України (серед п'ятьох від тодішнього СРСР) на III-ому міжнародному бієнале у Валлорисі (Франція), де з 1945 р. в кераміці періодично працював знаменитий Пабло Пікассо. А далі – одержав почесні дипломи конкурсів художньої кераміки у Фаенці (Італія, 1974, 1978, 1979, 1980). Участь художника в таких престижних акціях стало можливим завдяки персональним запрошенням, одержаним з Москви: столічні спеціалісти змушені толерувати формальні пошуки і представляти мистецтво «радянських народів» за кордоном, створювати там ілюзії «вільного» творчого процесу. Цей факт викликає відверте роздратування в київських керівних структурах, де професійному декоративно-прикладному мистецтву відводилася місія копіювання і «вдосконалення» народних традицій. Недаремно, перша персональна виставка митця в столиці радянської України опинилася на грані закриття (1979). Висловивши своє негативне враження, «ідеологічні цензори» все таки не наважилися заборонити вернісаж, проте у пресі незабаром появилася стаття під назвою «Збочивши на манівці», де творчий доробок митця зазнав нищівної критики [2: 41].

У 1980-х роках коло творчих зацікавлень Т. Левківа сягає інших сфер. Художник немов би прагнув покинути буденний світ, земні незгоди і суспільні несправедливості, стремив до вищої логіки і порядку. Переважання в ранніх творах об'ємів, утворених під час обертання гончарного круга, логічно трансформується в пріоритет космологічних мотивів. Але й у «космосі» відбуваються події, безпосередньо пов'язані з земними проблемами, зокрема, екологічними – «Кам'яні вихори» (1980), «Обережно, крихке» (1984), «Космічний спрут» (1987), «Космічні подарунки» (1987), «Реставрація планети» (1988) та інші. Тема космосу осмислюється автором надзвичайно широко і розвивається не лише в об'ємно-просторових керамічних композиціях, але й в площинних, виконаних в графіці та інтарсії [1: 52]. У творах художник досягнув надзвичайної виразності, пластичної довершеності і лаконічності. Свої праці Т. Левків представив на персональних виставках в Тбілісі (1985), Ленінграді (1986) і Тернополі (1987), під час участі на вернісажах «Львівська кераміка», організація яких відновлюється після п'ятнадцятилітньої перерви. Паралельно він здійснював керівництво кафедрою кераміки Львівського коледжу декоративного і прикладного мистецтва ім. І. Труша.

Логічним наслідком безкомпромісної життєвої позиції митця стає його обрання в роки утвердження суверенітету України депутатом першого скликання Львівської обласної та Винниківської районної рад. На III-ому Всеукраїнському симпозиумі кераміки в Опішному (1999) він знову здобуває одну

з найвищих нагород. Його композиція «Біломорканал» вражає масштабністю і оригінальністю задуму, моторошною напругою, яка звучить як попередження прийдешнім поколінням.

Незважаючи на роки, митець відчуває молодецький запал і бажання до праці, про що яскраво свідчать представлені на ювілейній виставці новостворені роботи. Іншою, невидимою, на перший погляд, але надзвичайно важливою частиною його нинішнього доробку є покоління студентів, молодих керамістів, з якими він щедро ділиться багатим досвідом. Саме в їхній повазі і любові криється відчуття безперервності традицій і переконання в доцільності пройденого життєвого шляху.

Окрім згаданих закордонних мистецьких акцій, Т. Левків брав участь у виставках, організованих у колишніх республіках Прибалтики, Польщі (Жешув, 1976; Сопот, 1979); Угорщині (Будапешт, 1980), НДР (Дюссельдорф, 1982), ФНР, Японії, Росії, Естонії (Вестервальд, 1984), Грузії (Тбілісі, 1985), Росії (Ленінграді, 1986). Загалом він був учасником 102 регіональних, загальноукраїнських та міжнародних виставок.

Т. Левків один із перших керамістів представив сміливі експерименти в галузі вільного формотворення на гончарному крузі, його пластичне розуміння простору тяжіє до кубізму. Творчість кераміка є незаперечним доказом безмежних можливостей традиційного українського мистецтва, оновленого філософською, творчою силою сучасного художника. Роботи митця вирізняються пластичною довершеністю, лаконічністю, виразною художньою мовою, особливим мистецьким почерком, який передає чітко означену, безкомпромісну життєву позицію автора. Сьогодні він – Заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки художників України, один із найславніших і найтитолованіших українських керамістів, педагог, який користується заслуженим авторитетом і повагою молоді.

Висновки і перспективи. Участь першого представника від України, Тараса Левківа, на європейських конкурсах з художньої кераміки, стала знаковою. Творчість художника спричинилася до формування сучасного обличчя професійної кераміки, як в Україні, так і за її кордонами. Знаний український кераміст неодноразово одержував почесні дипломи міжнародних конкурсів художньої кераміки. Унікаючи конкретно-зображальних мотивів і віддаючи перевагу простим геометричним формам, художник зберіг вірність техніці гончарного круга. Його заслуги на міжнародній арені спонукали молодших колег шукати власні шляхи розвитку мистецтва української професійної кераміки.

У перспективі дослідження передбачається детальніше висвітлити творчість окремих українських художників, їх творчий внесок в розвиток художньої кераміки, проаналізувати досвід участі українських митців у закордонних конкурсах та симпозиумах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубець О. М. Львівська кераміка. – К.: Наукова думка, 1991– 52-64 с.
2. Голубець О. М. Повернення на збаразьку землю. – МІСТ (мистецтво, історія, сучасність, теорія: Зб. наук. пр. з мистецтвознавства і культурології). Ін-т проблем сучасного мис-ва АМУ. – К.: Інтертехнологія, 2006. – 38-42 с.
3. Зиненко Т. Н. Симпозиумы художественной керамики и их место в современном артпроцессе // *Universum: Филология и искусствоведение: электронный научный журнал* 2014. №6 (8). URL: <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/1400>.
4. Гудак В. Українська народна і професійна кераміка як невід'ємні складові суспільні чинники відродження духовності // *Українська керамологія*. – Опішне: Українське Народознавство, 2001. – Кн. 1. – С. 162-173.
5. Кераміка СССР-75 // *Каталог виставки*. – Вильнюс, 1975.
6. Крюкова И. Национальные школы советской керамики // *Декоративное искусство СССР*. – 1972. – С. 8-17.
7. Кума Х. О национальных школах // *Декоративное искусство СССР*. – 1976. – № 3 – С. 40-42.
8. Отчетная выставка творческих групп // *Буклет*. – Юрмала: Сіпа, 1980.
9. Отчетная выставка творческих групп // *Буклет*. – Юрмала: РКФ, 1983.
10. Пошивайло О. Монументалізація українського гончаротворення // *Український керамологічний журнал*. – 2002 – № 1. – С. 5-6.